IL-QORTI TAL-APPELL KRIMINALI

Onor. Imħallef Dr. Aaron M. Bugeja M.A. (Law), LL.D. (melit)

Illum 30 ta' Marzu 2021

Appell numru: 185/2020

Il-Pulizija

vs.

Simon CARUANA

Il-Qorti:

1. Dan huwa appell minn sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) nhar il- 5 ta' Ottubru 2020 fil-konfront ta' Simon CARUANA, karta tal-identità bin-numru 81689M li ġie mixli (in suċċint):

> Talli nhar id-29 ta' Novembru 2018 għall-ħabta tat-tmienja neqsin għaxra ta' filgħodu fi Triq Diċembru Tlettax, Marsa, saq vettura bin-numru ta' reġistrazzjoni KBR 401 meta:

i. B’nuqqas ta’ ħsieb, bi traskuraġni jew b’nuqqas ta’ ħila jew professjoni jew b’nuqqas ta’ tħaris tar-regolamenti tat-traffiku, involontarjament ikkaġuna offiżi ta’ natura gravi lil Conrad Busuttil skond kif iċċertifikat minn Dr. James Sammut M.D. mill-Isptar Mater Dei;

ii. Saq il-vettura b’mod traskurat

iii. Saq il-vettura b’mod perikoluż

iv. Saq il-vettura b’manjiera bla kont

v. Waqt li kien qiegħed isuq il-vettura, naqas li jeżerċita l-kura u l-attenzjoni xierqa u juri intenzjoni tiegħhu b’sinjal meta kien ser ibiddel id-direzzjoni tiegħu jew jaqbeż vettura, żiemel jew frat.

2. Permezz tas-sentenza aktar ‘il fuq imsemmija, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta’ Ġudikatura Kriminali, iddikjarat lil Simon CARUANA ħati tal-ewwel, it-tieni u l-ħames imputazzjonijiet miġjuba kontra l-imputat u lliberatu mit-tielet u r-raba’ imputazzjonijiet għaliex ma rriżultawx ippruvati u kkundannatu għal multa ta’ tliett mitt Ewro kif ukoll ġie skwalifikat mil-liċenzji kollha tiegħu tas-sewqan għal żmien gimgħa u tlett punti mnaqqsa skont il-Liġi.

3. Illi Simon CARUANA appella minn din is-sentenza fejn talab lil din il-Qorti sabiex tirrevoka s-sentenza appellata u tillibera lill-appellant minn kull imputazzjoni u ħtija. Dan kollu wara li stqarr is-segwenti :

i. Il-Prosekuzzjoni naqqset milli tipproduċi xhud okulari tal-inċident (qiegħda tassumi Edi Kaplani) għalhekk ma tistax tistrieħ fuq provi oħra u għal din ir-raġuni biss kellu jitqies illi l-Prosekuzzjoni naqset milli tipprova l-każ tagħħa lil hinn minn kul dubju dettat mir-raġuni.

ii. Il-verżjoni mogħtija mill-parte civile Conrad Busuttil ċertament li mgħandhiex mis-sewwa u hija mill-iżjed inverosimili iżda inkredibilment l-ewwel Qorti għażlet li temmen lilha fejn skond dan ix-xhud Dicembru 13 kien prattikament clear mit-traffiku u kulma kien hemm quddiemu kienet biss tal-linja. Żgur li din il-verżjoni mgħandhiex titwemmen. Minnaħa tiegħu l-appellant xehed li kien hemm traffiku fuq iż-żewġ naħat u hu beda jaqsam il-kareġġjata meta ra li kien clear miż-żewġ trukkijiet li

kien hemm fuq l-inner lane u qal li kellu clearance biżżejjed biex jidħol. Il-mutur ma rahx għas-sempliċi raġuni li fl-istess ħin l-appellant kien qiegħed jagħmel il-manuvra biex jaqsam mill-outer lane għall-inner lane. Busuttil qala' dan iż-żewġ trukkijiet jew wieħed minnhom u ħabat gol-bumper ta' wara tal-vettura tal-appellant. Din hija l-unika spjegazzjoni loġika u plawsibbli u mela dak li qiegħed jgħid il-parte civile illli t-triq kienet kollha clear u minkejja dan l-appellant ma rax il-mutur tal-parte ċivile!

iii. Fit-tielet lok l-Ewwel Qorti fis-sentenza tagħha qalet li kien hemm diskrepanza bejn il-verżjoni li ta l-appellant lis-Surgent a tempo vergine u dak li xehed fil-Qorti. F'dan ir-rigward għandu jingħad li: (i) il-verżjoni tal-appellant ittieħdet mis-Surġent mingħajr ma ngħata s-solita twissija u mingħajr ma ngħata d-dritt li jikkonsulta ma' avukat tiegħu u għalhekk għandha tiġi skartata u meqjusa bħala prova inammissibbli; u (ii) f'kull każ, is-Surġent żgur li kiteb fl-affidvit tiegħu żmien wara l-inċident u għalhekk ma jistax ikun li ftakar bi preċiż il-kliem li qallu l-appellant u għalih la kien qiegħed jaqleb il-korsija ta' barra għal ta' ġewwa, dak kien il-punt kollu. Effettivament ma hemm ebda diskrepanza bejn iż-żewġ verżjonijiet u l-appellant kien konsistenti mill-bidu sal-aħħar.

Ikkunsidrat

4. Illi din il-Qorti hija Qorti ta' reviżjoni tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati u ma tbiddilx l-apprezzament tal-provi magħmul mill-Qorti tal-Maġistrati meta dik il-Qorti tkun legalment u raġonevolment korretta fl-apprezzament li hija kienet għamlet. Fis-sentenza **Ir-Repubblika ta' Malta vs Emanuel ZAMMIT** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri)[1] intqal:-

---

[1] Tal-21 t'April 2005. Ara wkoll Ara, fost ohrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa**, 16 ta' Ottubru 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Godfrey Lopez** u r-**Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina** 24 ta' April 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Lawrence Asciak sive Axiak** 23 ta' Jannar 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mustafa Ali Larbed**; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino**, 7 ta' Marzu 2000, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Ivan Gatt**, 1 ta' Dicembru 1994; u **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi**, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: **Il-Pulizija vs Andrew George Stone**, 12 ta' Mejju 2004, **Il-Pulizija vs Anthony Bartolo**, 6 ta' Mejju 2004; **Il-Pulizija vs Maurice Saliba**, 30 ta' April 2004; **Il-Pulizija vs Saviour Cutajar**, 30 ta' Marzu 2004; **Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan** et, 21 ta' Ottubru 1996; **Il-Pulizija vs Raymond Psaila et**, 12 ta' Mejju 1994; **Il-Pulizija vs Simon Paris**, 15 ta' Lulju 1996; **Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace**, 31 ta' Mejju 1991; **Il-Pulizija vs Anthony Zammit**, 31 ta' Mejju 1991.

> kif dejjem gie ritenut huwa principju stabbilit fil-gurisprudenza ta' din il-Qorti li hija ma tiddisturbax l-apprezzament dwar il-provi maghmul mill-ewwel Qorti jekk tasal ghall-konkluzjoni li dik il-Qorti setghet ragjonevolment u legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha. Fi kliem iehor, din il-Qorti ma tirrimpjazzax id-diskrezzjoni fl-apprezzament tal-provi ezercitata mill-ewwel Qorti izda taghmel apprezzament approfondit tal-istess biex tara jekk dik l- ewwel Qorti kinitx ragjonevoli fil-konkluzjoni taghha. Jekk, izda, din il-Qorti tasal ghall-konkluzjoni li l-ewwel Qorti, fuq il-provi li kellha quddiemha, ma setghetx ragjonevolment jew legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha, allura din tkun raguni valida, jekk mhux addirittura impellenti, sabiex din il-Qorti tiddisturba dik id-diskrezzjoni u konkluzjoni.

5. Anke jekk din il-Qorti tistħarreġ ix-xiehda li tkun tressqet quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, ir-rwol ta' din il-Qorti jibqa' dak ta' reviżjoni tad-deċiżjoni mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati. Fil-kors ordinarju tal-funzjoni tagħha, ma ssirx Qorti ta' ritrattazzjoni, u ma terġax tisma' l-każ u tiddeċiedi l-każ mill-ġdid. Id-deċiżjoni jekk l-imputat ikunx ħati jew le teħodha l-Qorti tal-Maġistrati, li għandha d-dover li tanalizza l-provi u l-argumenti legali kollha u tasal għall-konklużjonijiet tagħha.[2]

6. Din il-Qorti, b'hekk tirrevedi s-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati billi tara jekk u safejn, bis-saħħa tal-provi li jkunu ġew miġjuba mill-partijiet u tal-argumenti legali dibattuti quddiem il-Qorti tal-Maġistrati,

---

Fil-kawża **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa** ġie mistqarr li :

> Kif gie ritenut diversi drabi, hawn qieghdin fil-kamp ta' l- apprezzament tal-fatti, apprezzament li l-ligi tirrizerva fl- ewwel lok lill-gurati fil-kors tal-guri, u li din il-Qorti ma tiddisturbahx, anke jekk ma tkunx necessarjament taqbel mija fil-mija mieghu, jekk il-gurati setghu legittimament u ragon-evolment jaslu ghall-verdett li jkunu waslu ghalih. Jigifieri l-funzjoni ta' din il-Qorti ma tirrizolvix ruhha f'ezercizzju ta' x'konkluzjoni kienet tasal ghaliha hi kieku kellha tevalwa l-provi migbura fi prim'istanza, imma li tara jekk il-verdett milhuq mill-gurija li tkun giet "properly directed", u nkwadrat fil-provi prodotti, setax jigi ragonevolment u legittimament milhuq minnhom. Jekk il-verdett taghhom huwa regolari f'dan is-sens, din il-Qorti ma tiddisturbahx (ara per ezempju Ir-Repubblika ta' Malta v. Godfrey Lopez u r-Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina decizi minn din il-Qorti fl-24 ta' April 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Lawrence Asciak sive Axiak deciza minn din il-Qorti fit-23 ta' Jannar 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Mustafa Ali Larbed deciza minn din il-Qorti fil-5 ta' Lulju 2002, ir-Repubblika ta' Malta v. Thomas sive Tommy Baldacchino deciza minn din il-Qorti fis-7 ta' Marzu 2000, u r-Repubblika ta' Malta v. Ivan Gatt deciza minn din il-Qorti fl-1 ta' Dicembru 1994).

[2] u dan sakemm ma jkunx hemm raġunijiet eċċezzjonali entro l-parametri ta' dak li jipprovdi l-artikolu 428(3)(5) tal-Kodiċi Kriminali li din il-Qorti tkun tista' tiddeċiedi hi l-meritu tal-kawża.

setgħetx dik il-Qorti legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni milħuqa minnha fis-sentenza tagħha. Biex tagħmel dan ix-xogħol ta' reviżjoni din il-Qorti, tkun trid tifli l-provi u l-argumenti miġjuba quddiem il-Qorti tal-Maġistrati u tara jekk, u safejn, b'dawk il-provi li kellha quddiemha, il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx tasal għall-konklużjonijiet tagħha kif jidhru fis-sentenza b'mod tajjeb u skont il-Liġi.

7. Jekk din il-Qorti tara li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet tasal għall-konklużjonijiet li waslet għalihom skont il-provi u l-argumenti legali li kellha quddiemha, anke jekk dik ma kienetx l-unika konklużjoni li dik il-Qorti setgħet tasal għaliha, allura din il-Qorti ma tibdilx il-konklużjonijiet milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati. Dan peress li jekk il-Qorti tal-Maġistrati tkun għamlet xogħolha tajjeb, din il-Qorti ma tistax taqbad u tibdlilha s-sentenza tagħha, jekk mhux għax ikun hemm raġuni valida. Il-fatt biss li l-appellant ma jkunx jaqbel mal-konklużjonijiet tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati mhux biżżejjed biex din il-Qorti tibdel is-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati.

8. Jekk mill-banda l-oħra din il-Qorti tara li, mill-provi li nġiebu jew mill-argumenti legali imresqin quddiemha, l-Qorti tal-Maġistrati tkun żbaljat fl-apprezzament tal-provi jew fl-interpretazzjoni tal-argumenti legali imresqin quddiemha, b'mod li allura din il-Qorti tqis ma jkunx sigur u sodisfaċenti li tistrieħ fuq dawk il-konklużjonijiet, allura din il-Qorti imbagħad għandha s-setgħa u d-dmir li tibdel dik is-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati, jew dawk il-partijiet minnha li

jirriżultaw li jkunu żbaljati jew li ma jirriflettux il-Liġi.[3] Dawn il-provi pero jridu qabel xejn ikunu jirrispettaw ir-regoli tal-evidenza fi proċedimenti penali, ċjoe l-**Law of Evidence.**

9. L-artikolu 637 tal-Kodiċi Kriminali jgħid li għal dak li jirrigwarda xhieda ta' eta' minuri, xhieda tal-imputat kif ukoll ix-xhieda ta' persuni li huma klassifikati taħt l-artikolu 636 tal-Kodiċi Kriminali, fosthom persuni li jkollhom interess fil-kwistjoni li fuqha tkun meħtieġa x-xhieda tagħhom, jew fir-riżultat tal-kawża : -

> id-deċiżjoni (dwar il-kredibbilta tagħhom) titħalla fid-diskrezzjoni ta' min għandu jiġġudika l-fatti, billi jittieħed qies tal-imġieba, kondotta u karattru tax-xhud, tal-fatt jekk ix-xhieda għandiex mis-sewwa jew hix konsistenti, u ta' fattizzi oħra tax-xhieda tiegħu, u jekk ix-xhieda hix imsaħħa minn xiehda oħra, u taċ-ċirkostanzi kollha tal-każ.

10. Imbagħad l-artikolu 638 tal-Kodiċi Kriminali jagħmilha ċara li huwa fid-dover tal-Prosekuzzjoni li ġġib il-provi kollha u l-aħjar prova possibbli sabiex il-grad tal-prova tal-Prosekuzzjoni jintlaħaq b'suċċess. Jekk dawk il-provi jkunu jikkonsistu prinċipalment fil-verżjoni ta' xhud waħdieni, il-Qorti xorta waħda tista' tasal sal-grad ta' prova rikjest fi proċedimenti kriminali, jekk dak ix-xhud ikun ġie emnut; u dan peress li f'din l-eventwalita, din ix-xiehda ssir biżżejjed biex tagħmel prova sħiħa u kompluta minn kollox, daqs kemm kieku

[3] Ara wkoll, fost oħrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: **Ir-Repubblika ta' Malta vs Rida Salem Suleiman Shoaib**, 15 ta' Jannar 2009; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Paul Hili**, 19 ta' Gunju 2008; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Etienne Carter**, 14 ta' Dicembru 2004; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa**, 16 ta' Ottubru 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Godfrey Lopez** u **Ir-Repubblika ta' Malta vs Eleno sive Lino Bezzina,** 24 ta' April 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Lawrence Asciak sive Axiak,** 23 ta' Jannar 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mustafa Ali Larbed**, 5 ta' Lulju 2002; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino**, 7 ta' Marzu 2000, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Ivan Gatt**, 1 ta' Dicembru 1994; u **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi**, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: **Il-Pulizija vs Andrew George Stone**, 12 ta' Mejju 2004, **Il-Pulizija vs Anthony Bartolo**, 6 ta' Mejju 2004; **Il-Pulizija vs Maurice Saliba**, 30 ta' April 2004; **Il-Pulizija vs Saviour Cutajar**, 30 ta' Marzu 2004; **Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan et**, 21 ta' Ottubru 1996; **Il-Pulizija vs Raymond Psaila et**, 12 ta' Mejju 1994; **Il-Pulizija vs Simon Paris**, 15 ta' Lulju 1996; **Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace**, 31 ta' Mejju 1991; **Il-Pulizija vs Anthony Zammit**, 31 ta' Mejju 1991.

l-fatt ġie ippruvat minn żewġ xhieda jew aktar. Fil-fatt l-artikolu 638(2) tal-Kodiċi Kriminali jgħid li xhud wieħed waħdu, jekk emnut, huwa suffiċjenti sabiex fuq ix-xiehda tiegħu il-Qorti tkun tista' ssib ħtija. Dan il-prinċipju ġie kkonfermat f'diversi każijiet li dawn il-Qrati kellhom quddiemhom fil-passat.[4] Jiġifieri huwa legalment korrett u permissibbli Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tasal li ssib ħtija f'persuna akkużata fuq ix-xiehda ta' xhud wieħed biss.

11. In oltre kif gie ritenut mil-Qorti fl-Appell Kriminali fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Thorne,**[5]

> mhux kull konflitt fil-provi ghandu awtomatikament iwassal ghall-liberazzjoni tal-persuna akkuzata. Imma l- Qorti, f' kaz ta' konflitt fil-provi, trid tevalwa l-provi skond il-kriterji enuncjati fl-artikolu 637 tal-Kodici Kriminali w tasal ghall-konkluzzjoni dwar lil min trid temmen u f' hix ser temmnu jew ma temmnux'.

12. F'dan il-kuntest, allura, l-akbar sfida li jkollhom il-Qrati fil-każijiet li jisimgħu hija li jiskopru l-verita storika; u dan peress li l-evidenza li tinġieb quddiemhom - kemm dik diretta, kif ukoll dik indiretta - mhux dejjem neċessarjament twassal għall-dik il-verita'. Xhud jista' jkun konsistenti kemm fil-veritajiet li jgħid, kif ukoll fil-gideb li jista' jkun qiegħed jgħid. U huwa għalhekk li jeżisti wkoll ir-reat ta' sperġur. Il-Qrati ma għandhomx is-setgħa li jaqraw l-imħuħ tan-nies. Il-Qrati jippruvaw jifhmu xi jkollhom f'moħħhom, f'qalbhom u fil-kuxjenza tagħhom in-nies li jidhru quddiemhom biss mill-kliem li

[4] Ara fost oħrajn l-appelli kriminali sede inferjuri fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Bonavia** ppreseduta mill-imħallef Joseph Galea Debono u datata s-6 ta' Novembru 2002; **Il-Pulizija vs Antoine Cutajar** ippreseduta mill-Imħallef Patrick Vella u deċiża fis-16 ta' Marzu 2001; **Il-Pulizija vs Carmel Spiteri** ippreseduta mill-Imħallef David Scicluna u deċiża fid-9 ta' Novembru 2011; Ara wkoll **Ir-Repubblika ta' Malta vs Martin Dimech** deċiża mill-Qorti tal-Appell Sede Superjuri u ppreseduta mill-Imħallfin Joseph Filletti, David Scicluna u Joseph R. Micallef u datata 24 ta' Settembru 2004.

[5] Deċiza fid-9 ta' Lulju 2003 mill-Qorti tal-Appell Kriminali Sede Inferjuri ippreseduta mill-Imħallef Joseph Galea Debono.

jgħidu u mill-egħmil tagħhom. Il-Qrati jridu jistrieħu biss fuq il-provi li jkunu nġiebu quddiemhom – ċjoe l-evidenza diretta jew l-evidenza indiretta.

13. L-evidenza indiretta hi dik li prinċipalment tistrieħ fuq iċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ. Għalkemm iċ-ċirkostanzi ma jitkelmux bħax-xhieda, u b'hekk ma jistgħux jigdbu, mill-banda l-oħra jistgħu jkunu qarrieqa. Dawn il-Qrati dejjem straħu fuq il-prinċipju li biex l-evidenza ċirkostanzjali tkun is-sies ta' sejbien ta' ħtija, din trid tkun univoka, jiġifieri li tipponta biss u esklussivament lejn direzzjoni u konklużjoni waħda u xejn ħliefha. Altrimenti, jekk iċ-ċirkostanzi jagħtu lok għal aktar minn konklużjoni waħda, il-Qorti ma tkunx tista' tistrieħ fuqhom biss biex tkun tista' ssib ħtija. Jekk ikun hemm dubju dettat mir-raġuni, il-Qorti ma tkunx tista' ssib ħtija fl-imputat jew akkużat.

14. Mill-banda l-oħra biex persuna tiġi misjuba ħatja, il-Liġi kriminali **ma teħtieġx** li din tkun stabbilita b'ċertezza assoluta. Il-Liġi tal-proċedura Maltija hija imnisla mis-sistema Ingliż fejn huwa meħtieġ li biex Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tkun tista' ssib ħtija f'akkużat, il-Prosekuzzjoni tkun trid irnexxielha tipprova l-każ tagħha lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni in bażi għall-provi imresqa minnha. Jekk id-Difiża tipprova l-punt tagħha fuq bażi ta' probabbilita, jew tislet argument, inkluż mill-provi tal-Prosekuzzjoni stess, u jirnexxielha ddaħħal dubju dettat mir-raġuni, allura l-Qorti ma tkunx tista' ssib ħtija fl-akkużat.

15. Il-Qorti tkun tista' tasal għal din il-konklużjoni biss wara li tkun għarblet il-provi ammissibbli kollha li jkunu tressqu quddiemha, jiġifieri kemm l-evidenza ordinarja kif ukoll dik esperta, kemm dik diretta u kif ukoll dik indiretta. Fl-aħħar mill-aħħar dik il-Qorti trid tkun żgura moralment, **sure** fis-sistema Legali Ingliż,[6] li l-każ seħħ skont kif tkun qed tipprospetta l-Prosekuzzjoni **lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni**. Dan huwa l-ogħla livell ta' prova li l-Liġi teħtieġ biex tinstab ħtija; livell li huwa anqas miċ-ċertezza assoluta, iżda li huwa ogħla mill-bilanċ tal-probabbilitajiet.

16. Fil-każ Ingliż **Majid**,[7] Lord Moses stqarr hekk :

> Judges are advised by the Judicial Studies Board, as they have been for many years, to direct the jury that before they can return a verdict of guilty, they must be sure that the defendant is guilty.

17. Inoltre, fil-ktieb tagħhom **The Modern Law on Evidence**, Adrian Keane u Paul McKeown[8] jgħidu s-segwenti : -

> In the wake of difficulties encountered with the formula of proof beyond reasonable doubt, Majid makes it clear that the direction on the criminal standard must adhere to the formula of proof by being "sure", in accordance with the longstanding advice given to judges by the Judicial Studies Board. That advice currently contained in the Crown Court Bench Book, is simply that the prosecution prove their case if the jury, having considered all the relevant evidence, are sure that the accused is guilty. Further explanation is described as 'unwise'. If the jury are not sure then, they must find the accused not guilty.

18. Meta jiġi biex ifisser dan il-grad ta' prova fi proċedimenti kriminali, l-Imħallef William Harding kien xi drabi jirreferi għal dal-kunċett bħala l-prinċipju <u>**tas-sikurezza**</u>. Hekk per eżempju fl-appell

[6] **R v Majid**, 2009, EWCA Crim 2563, CA at 2
[7] ibid.
[8] Oxford University Press, 2012, p. 106 – 108.

kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Joseph Peralta** deċiża mill-Qorti Kriminali nhar il-25 t'April 1957 dik il-Qorti kienet qalet li f'dak il-każ, in bażi għall-provi miġjuba quddiemha hija setgħet tasal **b'sikurezza** għall-konklużjoni fir-rigward tal-istat tal-imputat, liema stat fattwali kellu jiġi pruvat in bażi għal suffiċjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni. B'hekk dik il-Qorti ġja fl-1957 kienet irrikonoxxiet l-ekwivalenza bejn l-istat mentali ta' sikurezza mas-suffiċjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni, kif ukoll illum rifless fil-ġurisprudenza l-aktar reċenti fl-Ingilterra u Wales.

19. U huwa biss meta jkun hemm **id-dubju veru, bażat fuq ir-raġuni, fuq is-sens komun u fuq il-buon sens, ċjoe d-dubju li jibqa' jippersisti wara li jsir stħarriġ dettaljat u b'attenzjoni, b'diliġenza u b'mod imparzjali tal-provi u l-argumenti kollha li jkunu ġew imresqin mill-Prosekuzzjoni u mid-Difiża** li mbagħad, jekk jibqa' jippersisti dan id-dubju, jkun jista' jingħad li dak il-livell ta' sikurezza, ossija suffiċjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni ma jkunx intlaħaq; u li allura bħala konsegwenza, il-Qorti ma tkunx tista' tiddikkjara lill-ħati tal-akkużi miġjuba kontrih.

20. Meta l-partijiet fi proċeduri penali, jagħżlu li jresqu prova, huma jridu jissodisfaw il-**best evidence rule**, ċjoe jridu jresqu l-aħjar prova li tkun tista' tiġi preżentata fil-każ konkret. Fis-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Spiteri** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali, ġie ritenut is-segwenti:

> Huwa principju fondamentali fil-process kriminali li l-ligi tesigi li kull min jrid jipprova xi haga, ghandu jressaq l-ahjar prova, u dan jista' biss jaqa' fuq prova sekondarja kemm il-darba din l-ewwel jew l-ahjar prova mhiex disponibbli. Hu veru wkoll, izda, li min ghandu jiggudika jista', skond il-ligi,

u minkejja dan il-principju fondamentali appena msemmi, joqghod fuq ix-xhieda anke ta' persuna wahda jekk b'dak li tghid din il-persuna, jikkonvinci lill-gudikant sal-grad tal-konvinciment morali mill-htija tal-persuna akkuzata.

L-prova indizzjarja trid tkun wahda assolutament univoka, li tipponta biss minghajr dubju dettat mir-raguni lejn fatt jew konkluzzjoni wahda. Ovvjament jekk fatt jew cirkostanzi jistghu ragjonevolment jinghataw aktar minn tifsira jew interpretazzjoni wahda, tkun li tkun, allura dik ma tkunx prova ndizzjarja tajba, skond il-ligi, sabiex in bazi taghha tista' tinstab htija. Kif tghid u titlob il-ligi, biex prova ndizzjarja tigi ammessa bhala prova valida fis-sens li wiehed jista' ragjonevolment jasal ghall-konkluzzjoni tieghu ta' htija in bazi taghha bla ebda dubju dettat mir-raguni, irid ikun moralment konvint minn dan ir-rekwizit ta' l-univocita' taghha, cioe' li dik il-prova tfisser biss u xejn aktar li l-akkuzat huwa hati ta' dak addebitat lilu w, allura, kull dubju ragjonevoli fir-rigward ghandu jmur favur l-akkuzat skond il-ligi.

Wiehed ghandu jkun ferm attent fl-apprezzament u nterpretazzjoni tal-prova ndizzjarja ghaliex ghalkemm din hi prova ferm importanti, u kultant anke aktar mill-prova diretta, pero', din hi prova li facilment tista' tqarraq lil dak li jkun qed jghamel l-interpretazzjoni w apprezzament taghha.[9]

21. Illi f'dan il-każ, huwa importanti wkoll li din il-Qorti tirreferi għar-regola tal-**hearsay** u kif din tiġi applikata fil-kamp penali Malti. Dan peress li f'dan il-każ jissemma persuna allegatament xhud okulari li għamel stqarrija indikata fl-NPS iżda li ma ġiex prodott biex jixhed quddiem il-Qorti.

22. L-artikoli 598 u 599 tal-Kodiċi ta' Organizazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap 12) li jirregolaw il-**hearsay evidence**, u reżi applikabbli fi proċedimenti quddiem Qrati ta' Ġustizzja Kriminali bis-saħħa tal-artikoli 520(1)(d) u 645 tal-Kodiċi Kriminali jgħidu kif ġej:

598. (1) Bħala regola, il-qorti ma tiħux qies ta' xiehda dwar fatti li x-xhud igħid li ġie jafhom mingħand ħaddieħor jew li qalhom ħaddieħor li jista' jinġieb biex jagħti xiehda fuq dawk il-fatti.

[9] Deċiża nhar il-5 ta' Lulju 2002 mill-Imħallfin Noel Arrigo, Joseph A. Filletti u Patrick Vella.

(2) Il-qorti tista', ex officio, jew fuq oppożizzjoni tal-parti, ma tħallix jew tiċhad li jsiru mistoqsijiet bi skop li jittieħdu xiehda bhal dawk.

(3) Iżda l-qorti tista' ġġiegħel lix-xhud li jsemmi l-persuna li mingħandha jkun sar jaf il-fatti li għalihom jirriferixxu dawk il-mistoqsijiet.

599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra, l-aktar f'każijiet ta' twelid, ta' żwieġ, ta' mewt, ta' assenza, ta' servitù, ta' rjieħ ta'immobbli, ta' pussess, ta' drawwiet, ta' ġrajjiet storiċi pubbliċi, ta'reputazzjoni jew ta' fama, ta' kliem jew fatti ta' nies li mietu jew li jkunu assenti u li ma kellhom ebda interess li jgħidu jew jiktbu l-falz, u ta' fatti oħra ta' interess ġenerali jew pubbliku jew li jkunu magħrufa minn kulħadd.

23. Fil-kawża deċiża minn din il-Qorti diversament presjeduta fl-ismijiet : **Il-Pulizija vs Janis Caruana** tal-14 ta' Mejju 2012 mill-Imħallef Lawrence Quintano il-kwistjoni tal-**hearsay evidence** kienet ġiet indirizzata b'dan il-mod : -

21. Bir-rispett kollu, il-hearsay rule tagħna (fl-artikolu 599) mhix daqshekk riġida daqs kemm wieħed jaħseb. Fil-fatt l-ewwel parti ta' dan l-artikolu jgħid hekk:

> '599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra,'

22. Fil-fatt fil-kawża 'Joseph Mary Vella et versus il-Kummissarju tal-Pulizija' il-Qorti Kostituzzjonali nhar it-13 ta' Jannar 1988 qalet hekk:

> 'Issa, fil-każ preżenti, si tratta ta' depożizzjoni ta' xhud dwar x'qallu ħaddieħor li ma jistax jiġi prodott minħabba li x-xhud ġie marbut bis-sigriet professjonali fuq l-identita' ta'dan il-ħaddieħor. Ċertament il-klem ta' dan il-ħaddieħor jistgħu, fiċ-ċirkostanzi tal-każ, ikollhom importanza sostanzjali fuq il-mertu tal-kawża. Għalhekk il-Qorti ma tara l-ebda raġuni l-għala għandha tiddipartixxi millkonlużjoni tal-ewwel qorti (li tħalli lil dan ix-xhud jiddeponi).'

23. Ukoll fl-Ingilterra u f'Wales ir-regola tal-hearsay m'għadhiex stretta daqsa qabel. Il-Qorti Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem fil-każ ' Al-Khawaja and Tahery versus the United Kingdom' tal-15 ta' Diċembru 2011 (deċiżjoni tal-Grand Chamber) qalet hekk f'pargrafu 130:

> 'However, the Court notes that the present cases have arisen precisely because the legal system in England and Wales has abandoned the strict common law ruel against hearsay evidence. Exceptions to the rules have been created, notably in the 1988 and 2003 Acts, which allowed for admission of ST's statement in Al-Khawaja's case and T's statement in Tahery's case.'

24. Fil-każ ta' Al-Khawaja, ST kienet għamlet rapport lill-Pulizija numru ta' xhur sewwa wara li kienet allegatament assaltata minn tabib. ST għamlet suwiċidju qabel il-ġuri. L-Imħallef li ppresieda ħalla li jinqara r-rapport waqt il-ġuri u ta direzzjonijiet appożiti. (Ara paragrafi 9 -19 tal-istess sentenza). Il-Grand Chamber ma sabitx vjolazzjoni talartikolu 6 (ara par.158 tas-sentenza).

25. Issa, jekk wieħed janalizza s-sitwazzjoni fil-każ li jinsab fil-preżent quddiem il-Qorti, ir-rapport bl-ebda mod ma jgħid li min għamel ir-rapport dwar is-serqa indika lill-appellant. Kieku kien hekk ir-rapport kien ikun prova li sar it-tali kliem iżda mhux prova li l-appellant wettaq is-serqa għalkemm l-istess rapport kien ikun jista' jintuża biex jikkorobora provi oħra. (Ara: Subramianiam v Public Prosecutor (1956) 1.W.L.R.956 at 969, PC).2 Fir-rapport odjern m'hemmx xi allegazzjoni bħalma ma għamlet ST fil-każ 'Al-khawaja vs UK' jew xi sitwazzjoni simili għal dak li aċċettat il-Qorti Kostituzzjonali. Hawn għandna biss rapport li saret is-serqa, ta' xhiex, fejn u meta. Min għamel ir-rapport mhux Malti, ma semma lil ebda persuna bħala suspettat, u ma jistax joqgħod jinġieb Malta biex jikkonferma li saret serqa ta' laptop. Terġa' min għamel irrapport ma joqgħodx f'xi pajjiż fil-viċin.

26. Għalhekk il-Qorti, wara li rat iċ-ċirkostanzi tal-każ, u wara li rat l-artikolu 599 tal-Kap 12 res applikabbli għall-Kap 9, qed tiddeċiedi li fil-proċess teżisti prova li hija ammissibbli. Ir-rapport huwa prova li saret is-serqa u ta' xejn aktar.

24. Oltre minn hekk fis-sentenza tal-Qorti Kriminali deċiża nhar l-24 t'Ottubru 2011 fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mario Azzopardi** ġie deċiż is-segwenti : -

Li l-artikoli relevanti dwar il-Hearsay Rule huma l-artikoli 598 u 599 tal-Kap 12 reżi applikabbli għall-Kap 9 bl-artikolu 645 tal-Kap 9.

Il-każ li mhux l-ewwel darba li ġie ċitat b'approvazzjoni dwar il-hearsay rule f'kawżi ta' natura kriminali huwa Subramaniam v. Public Prosecutor fejn insibu dan il-kliem:

> 'Evidence of a statement made to a witness by a person who is not himself called as a witness may or may not be hearsay. It is hearsay and inadmissible when the object of the evidence is to establish the truth of what is contained in the statement. It is not hearsay and is admissible when it is proposed to establish by the evidence, not the truth of the statement, but the fact that it was made. The fact that the statement was made, quite apart from its truth, is frequently relevant in considering the mental state and conduct thereafter of the witness or of some other person in whose presence the statement was made.'

Jekk wieħed jimxi mal-prinċipji ta' dan il-każ allura ċerti persuni li magħhom ikun tkellem l-allegat vittma jistgħu jkunu prodotti (per eżempju, psikologu, għalliem jew social worker, il-ġenituri jew qraba fil-qrib tal-allegat vittma). Dawn jistgħu jixhdu li l-allegat vittma tassew qal hekk. Tali xhieda hija biss prova li l-allegat vittma tassew qal hekk, iżda mhux li dak li qed jgħid l-allegat vittma huwa tassew minnu. Jekk wieħed jeżamina l-ewwel sentenza tal-artikolu 599 tal-Kap 12, wieħed jista' jikkonkludi li l-hearsay rule fil-Liġi tagħna mhix daqshekk assoluta. U filfatt hekk qalet il-Qorti Kostituzzjonali hija u tiddeċiedi il- każ 'Joseph Mary Vella et versus Il-Kummissarju tal-Pulizija' (13 ta' Jannar 1988) fejn il-Qorti kkonfermat digriet tal-Prim'Awla biex jitħalla jixhed Prokuratur Legali li kien marbut bis-sigriet professjonali. Dan tħalla jixhed mingħajr ma kellu jikxef isem it-terza persuna li kienet qaltlu biex il-fatti li fuqhom kellhom jixhed il-Prokuratur Legali. Peress li d-depożizzjoni, li tista' tkun hearsay, tista' tkun prova diretta li ntqal xi ħaġa, ma tistax tiġi esklusa flistadju tal-eċċezzjonijiet preliminari.

F'dak li huma deċiżjonijiet kriminali, il-Qrati tagħna issa ilhom sew isegwu il-prattika dwar il-hearsay rule. (Ara dwar dan il-punt: Ir-Repubblika versus Meinrad Calleja). Reċentement il-Qorti tal-Appell Kriminali diversament preseduta qalet hekk:'

> Fil-limit tal-użu li għamlet l-ewwel Qorti tal-okkorenza msemmija, ma hemm xejn irregolari. Hu ben stabbilit li waqt li prova hearsay ma hix prova tal-kontenut ta' dak li jiġi rapportat li ntqal, hi prova li dak rapportat li ntqal fil-fatt intqal fiċ-ċirkostanzi, data, post u ħin li ntqal u in kwantu tali hi ċirkostanza li meħuda ma' provi u ċirkostanza oħra tista' wkoll tikkontribwixxi għall-apprezzament li tagħmel il-Qorti.' (1 t'April 2011 'Il-Pulizija versus Fabio Schembri' preseduta mill-S.T.O. il-Prim Imħallef Dr Silvio Camilleri).

25. Apparti dan fis-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Angelus Vella**, deċiża nhar it-30 ta' Lulju 2015, ir-regola dwar il-**hearsay**

evidence ġiet spjegata b'dan il-mod kwantu sempliċi daqskemm ċar -

> Ilu ben stabbilit minn din il-Qorti, kif anki rilevat mill-ewwel Qorti fis-sentenza tagħha, li mhux kull relazzjoni ta' x'qal ħaddieħor tikkostitwixxi hearsay evidence iżda jekk dak rapportat hux hearsay evidence jew le jiddependi mill-użu li wieħed jippretendi li jsir minn dak rakkontat. Jekk dak rakkontat jiġi preżentat bħala prova tal-kontenut tiegħu allura dak ikun hearsay evidence u bħala tali inammissibbli iżda jekk dak rakkontat jiġi preżentat mhux bħala prova tal-kontenut tiegħu iżda bħala prova li dak li ntqal verament intqal fiċ-ċirkostanzi ta' data, post u ħin li fihom intqal allura dan ma jkunx hearsay evidence u huwa ammissibbli għal ċerti għanijiet legali legittimi bħal sabiex tiġi kontrollata x-xiehda diretta tax-xhud li l-kliem tiegħu ikun qiegħed jiġi rapportat jew, fiċ-ċirkostanzi idoneji, anki sabiex tiġi korroborata xiehda diretta oħra.

26. Illi l-Liġi tafda l-eżerċizzju tal-analiżi tal-provi primarjament f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati. Dan peress li l-Qorti tal-Maġistrati tkun fl-aħjar qagħda tqis il-provi kollha għax, normalment, tkun għexet personalment il-proċess quddiemha. Hija tkun setgħet tara u tisma' lix-xiehda jixhdu quddiemha - ħaġa li din il-Qorti ma kellhiex l-opportunita li tagħmel. U għalhekk huwa għaqli li l-Liġi tħalli prinċipalment dan l-eżerċizzju ta' analiżi u apprezzament tax-xiehda tax-xhieda f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati; liema eżerċizzju huwa importanzi ħafna u li din il-Qorti ttih il-piż li jixraqlu, in kwantu ma jistax jiġi disturbat kif ġieb u laħaq.

27. Anke fejn il-Qorti tal-Maġistrati, għal xi raġuni jew oħra, ma tkunx semgħet ix-xhieda kollha hi stess, xorta waħda l-Liġi tafda l-eżerċizzju tal-analiżi u deċiżjoni dwar il-fatti f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati. Il-Qorti tal-appell xorta tibqa' Qorti tat-tieni grad, biex, fil-każijiet appellati tara jekk u safejn il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjonijiet milħuqa minnha in bażi għall-dawk il-provi u l-argumenti legali miġjuba

quddiemha. Biss, kif intqal, din il-Qorti ma taqbadx u tibdel id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati kif ġieb u laħaq, u dan għar-raġuni miġjuba fil-kawża **Il-Pulizija vs Lorenzo Baldacchino** deċiża mill-Qorti Kriminali bħala Qorti tal-Appell deċiża nhar it-30 ta' Marzu 1963 mill-Imħallef William Harding fejn intqal is-segwenti : -

> Ma hemmx bżonn jinghad li l-komportament tax-xhud (*demeanour*) hu fattur importanti ta' kredibilita (ara Powell, On Evidence, p. 505), u kien, ghalhekk, li inghad mill-Qrati Ingliżi segwiti anki mill-Qrati taghna, illi "great weight should be attached to the finding of fact at which the judge of first instance has arrived" (idem, p. 700), appuntu ghaliex "he has had an opportunity of testing their credit by their demeanour under examination".

28. In definittiva, kif intqal minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-sentenza **Il-Pulizija vs. Vincent Calleja** deċiża nhar is-7 ta' Marzu 2002 din il-Qorti, bħala Qorti ta' reviżjoni tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati ma terġax tagħmel ġudizzju ġdid fuq il-każ f'dak li għandu x'jaqsam mal-valutazzjoni u evalwazzjoni tal-fatti tal-każ, iżda tillimita biss ruħha biex tara jekk id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati kienetx "**unsafe and unsatisfactory**" fuq il-bażi tar-riżultanzi li jkollha quddiemha dik il-Qorti. B'hekk din il-Qorti ma tistax tissostitwixxi d-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati sakemm id-deċiżjoni ta' dik il-Qorti ma tkunx "**unsafe and unsatisfactory**". Jiġifieri jekk din il-Qorti tara li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet legittimament u raġonevolment tasal għall-konklużjonijiet li waslet għalihom fuq il-bażi tal-provi u tal-argumenti legali li kellha quddiemha, allura din il-Qorti ma tistax taqbad u tibdel il-konklużjonijiet ta' dik il-Qorti – anke jekk il-Qorti tal-Appell Kriminali setgħet kienet tasal għal konklużjoni differenti minn dik milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati.

Ikkunsidrat

29. F'dan il-każ, il-Prosekuzzjoni ipproduċiet lill-parte leża, Conrad Busuttil, bħala x-xhud ewlieni tagħha kif ukoll esebiet l-affidavit (fol. 10) tas-Surġent illi mar fuq il-post tal-inċident, PS 1236 Joseph Gatt. Ġie esebit ukoll ir-rapport imħejji mill-imsemmi Surġent li fih dak kollu li kkonstata hu bħala l-uffiċjal tal-Pulizija li investiga l-inċident magħdud l-istqarrijiet li ħa lill-partijiet involuti fl-inċident. Dan ir-rapport, eżebit a fol. 2, jidher li sar nofs siegħa biss wara l-inċident. Mill-banda l-oħra, bħala xhieda in difesa, xehed biss l-appellant Caruana li ta l-verżjoni tal-fatti tiegħu fis-seduta ta' nhar il-5 ta' Ottubru, 2020.

30. Fl-ewwel aggravju tiegħu l-appellant jilmenta fuq in-nuqqas tal-Prosekuzzjoni li tkun konsistenti fl-evidenza tagħha u tipproduċi wkoll bħala xhud, persuna li tissemma' kemm fir-rapport hekk imħejji mis-Surġent kif ukoll fl-affidavit tiegħu - cioe' lil ċertu Edi Kaplan - li jidher li kien xhud okulari tal-inċident. Jidher ukoll li dan Edi Kaplan kien imsemmi bħala dik il-persuna li approċċjat lil RPC 3020 u stqarret miegħu kif waqt li kien qiegħed isuq it-trukk ra vettura tal-għamla Smart taqleb mill-karreġġjata ta' barra għal dik ta' ġewwa fejn kien hemm il-mutur misjuq mill-parte leża u kif il-vettura Smart laqtet ħafif lill-mutur u żbilanċjatu.

31. Illi huwa minnu li Edi Kaplan qatt ma ġie prodott mill-Prosekuzzjoni bħala xhud tagħha u li wisq anqas ġie prodott RPC 3020 u cioe' dak l-uffiċjal tal-Pulizija li mbagħad, skond dejjem x'jirriżulta mill-imsemmija rapport u affidavit, tkellem ma' PS 1236 Joseph Gatt fuq dak li kien irraporta lilu Edi Kaplan. Issa l-kwistjoni

kollha kwindi hija jekk għandux raġun l-appellant jilmenta li fl-assenza tax-xhieda ta' dan Edi Kaplan il-Prosekuzzjoni ma setgħetx tistrieħ fuq evidenza oħra biex tipprova l-każ tagħha jew jekk effettivament il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħetx, fuq il-provi li kellha quddiemha, tasal għal ġudizzju tagħha serenament b'mod tali li ma kienx fadlilha l-ebda dubbju dettat mir-raġuni dwar il-kolpevolezza tal-imputat qua appellant.

32. Illi f'dan ir-rigward il-Qorti tagħmel riferenza għar-regola tal-**hearsay evidence** aktar il-fuq imsemmija fir-rigward ta' dak li dan it-terz stqarr mal-investigatur f'dan il-każ. Il-piż ta' dik id-dikjarazzjoni tista' biss titqies fil-parametri traċċjati mill-Liġi u mill-ġurisprudenza. Ftit wieħed jista' għalhekk jistrieħ fuqhom biex jasal għal verita tal-fatti ġudizzjarji f'dan il-każ.

33. Iżda aktar minn hekk tirreferi għal dik ir-regola proċedurali fundamentali - applikabbli kemm għall-Prosekuzzjoni kif ukoll għall-appellant - iddettata mill-Artikolu 638(1) tal-Kodiċi Kriminali imsemmi wkoll aktar il-fuq ossija dik tal-**best evidence rule**, fejn jingħad li :

> Bhala regola, għandu jitqies li tinġieb il-prova l-aktar sħiħa u sodisfaċenti illi l-każ ikun jagħti, u li ma jitħalla barra l-ebda xhud li x-xhieda tiegħu tkun importanti.

34. Iżda, immedjatament wara din ir-regola, il-Liġi tintroduċi eċċezzjoni, ossija strument legali, li bih tingħata diskrezzjoni wiesgħa lill-Qorti dwar kif tista' tagħmel l-apprezzament tax-xiehda miġjuba quddiemha:

> B'danakollu, f'kull każ, ix-xhieda ta' xhud wieħed biss jekk emmnut minn min għandu jiġġudika fuq il-fatt, hija biżżejjed biex tagħmel prova sħiħa u

> kompluta minn kollox, daqs li kieku l-fatt ġie ppruvat minn żewġ xhieda jew aktar.[10]

35. Illi din ir-regola ġiet abbraċċjata diversi drabi mill-ġurisprudenza, bħal kif imsemmi fl-appell kriminali superjuri **Ir-Repubblika ta' Malta vs. Martin Dimech,**[11] fejn din il-Qorti kolleġjalment komposta, għamlet tagħha l-indirizz li kien ta l-imhallef li ppresjeda l-ġuri fl-istess ismijiet quddiem il-Qort Kriminali fejn ingħad :

> Ifisser li hawnhekk ma nimxux bin-numru tax-xhieda …. Jista' jkollok kemm ikollok xhieda li qed jghidu mod, jekk ikollok xhud wiehed biss li qed jghid mod iehor u inti xorta meta tkun qist ic-cirkostanzi kollha tal-kaz, meta tkun applikajt il-bwon sens tieghek ghac-cirkostanzi kollha tal-kaz, u jidhirlek li ghandek tiskarta dawn l-ghaxar xhieda u toqghod fuq dak ix-xhud wiehed biss, inti tista' tiddeciedi l-kaz a bazi ta' dak ix-xhud wiehed biss. U dan japplika sija jekk dak ix-xhud ikun xhud tal-prosekuzzjoni u sija jekk dak ix-xhud ikun xhud tad-difiza bid-differenza dejjem infakkarkom li l-prose-kuzzjoni trid tipprova sal-grad tal-konvinciment morali waqt li d-difiza jkun bizzejjed jekk tipprova sal-grad tal-probabbli. Mela din ir-regola ukoll qed taraw tax-xhud wiehed biss tapplika ugwalment, kemm ghall-kaz tal-prose-kuzzjoni, kemm ghall-kaz tad-difiza. Fi kliem iehor il-bottom line x'inhija? Mhux in-numru li jghodd imma l-kwalita` tax-xhud. X'taccetta jew ma tac-cettax jiddependi mill-kwalita` tax-xhud, inti kemm sa temmnu jew ma temmnux.

36. Stabbilt dan il-prinċipju, għalhekk il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħet tistrieħ fuq il-verżjoni tal-fatti li ta x-xhud Busuttil sabiex tasal għad-deċiżjoni tagħha ta' ħtija fil-konfront tal-appellant CARUANA. Iżda kienet legalment u raġonevolment korretta meta għamlet dan?

37. Dan l-eżercizzju jieħu lil din il-Qorti sabiex tiġbor flimkien il-kunsiderazzjonijiet li hija sejra tagħmel fir-rigward tal-aggravji numru tnejn u tlieta rispettivament.

---

[10] L-Artikolu 638(2) tal-Kodiċi Kriminali
[11] Deċiża 24 ta' Settembru 2004

38. Conrad Busuttil xehed fis-seduta ta' nhar il-5 ta' Ottubru 2020. Huwa qal li kif kien għaddej isuq il-mutur tiegħu fil-karreġġjata ta' ġewwa fi Triq Diċembru Tlettax b'direzzjoni mill-Marsa lejn il-Belt, hu ġie milqut fuq kuxxtejh il-leminija minn vettura Smart misjuqa mill-appellant. Il-parte leża jixhed kif huwa ġie milqut mill-ġenb ta' fejn ikun hemm il-bieba tal-passiġġier tal-vettura u mad-daqqa 'remini'.[12] Jgħid kif huwa mbagħad stenbaħ l-isptar fejn kien rikoverat minħabba grieħi li sofra fl-inċident. Hu jgħid li jiftakar kif il-vettura Smart misjuqa mill-appellant qalbet mill-karreġġjata ta' barra għal karreġġjata ta' ġewwa fejn sabet trukk quddiemha u li l-aħħar ħaġa li jiftakar qabel l-impatt kien li l-vettura Smart laqtitu hekk kif bħal donnha bdiet tipprova taqla' minn ġewwa dan it-trukk li kellha quddiemha. Jgħid li jiftakar jinnota kif il-vettura Smart ma xegħelitx *indicator signals.* Xehed ukoll kif il-mutur minnu misjuq kien ġie ċċertifikat li ma kienx għadu tajjeb għat-triq. In kontro-eżami jiċħad li kien hemm żewġ vetturi quddiemu u li allura l-appellant ma setax jarah għax kien bejn dawn iż-żewġ vetturi.

39. Illi minn naħa tiegħu l-appellant jagħti żewġ verżjonijiet tal-akkadut, waħda fl-istqarrija li huwa ta lis-Surġent PS 1236 a tempo vergine u l-oħra meta xehed viva voce fis-seduta ta' nhar il-5 ta' Ottubru, 2020. Lis-surgent qallu "kien hawn trukk fuq slow lane kien hawn trukk fuq il-fast lane u biex nċedi dħalt fuq l-islow lane u ħassejt xi ħaġa fuq wara u waqaft". Għal dak li jirrigwarda l-valur probatorju ta' din l-istqarrija, din il-Qorti tagħmel referenza għal każ ta' natura simili **Il-Pulizija vs. Claude Formosa**[13] fejn il-Qorti tal-Appell Kriminali rrespinġiet l-argumenti mressqa mill-Avukat Ġenerali liema argument kien iċċentrat

[12] Fol. 2 tax-xhieda tiegħu.
[13] Deċiża nhar it-23 ta' Lulju 2019 minn din il-Qorti presjeduta mill-Imħallef Consuelo Scerri Herrera.

fuq l-applikazzjoni tad-Direttiva tal-Parlament u tal-Kunsill Ewropew 2013/48[14] f'każijiet minuri bħalma huma dawk tat-traffiku. Il-Qorti tal-Appell Kriminali ikkunsidrat li inċidenti tat-traffiku li jġorru piena li jirristrinġu l-liberta' personali tal-individwu, irrispettivament minn jekk il-Qorti tal-Maġistrati tkunx effettivament imponiet piena ta' priġunerija jew sempliċement multa, m'għandhomx jitqiesu bħala reati minuri hekk kif jikkontempla l-preambolu ta' din id-direttiva u għalhekk l-imputat anzi s-suspettat, għandu jkollu dritt sħiħ għall-assistenza legali. Isegwi għalhekk li dikjarazzjonijiet/stqarrijiet inkriminatorji li jsiru minn persuna suspettata ta' reat mingħajr ma din tkun ġiet offruta d-dritt tal-assistenza legali, huma inammissibbli:

> L-Avukat Generali jghamel referenza ukoll ghall-artikolu 21 ta' l-istess prejambolu ghad Direttiva 2013/48 li jipprovdi s-segwenti:
> (21) Fejn persuna li ma tkunx persuna suspettata jew akkużata, bħal xhud, issir persuna suspettata jew akkużata, dik il-persuna għandha tiġi protetta mill-awtoinkriminazzjoni u jkollha d-dritt li tibqa' siekta, kif ikkonfermat mill-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem. **Għalhekk din id-Direttiva tagħmel referenza espliċita għas-sitwazzjoni prattika fejn tali persuna ssir persuna suspettata jew akkużata, matul l-interrogazzjoni mill-pulizija jew awtorità oħra tal-infurzar tal-liġi jew ġudizzjarja fil-kuntest tal-proċedimenti kriminali[15].** Fejn, matul tali interrogazzjoni, persuna li ma tkunx persuna suspettata jew akkużata ssir persuna suspettata jew akkużata, l-interrogazzjoni għandha tiġi sospiża minnufih. Madankollu, għandu jkun possibbli li l-interrogazzjoni titkompla jekk il-persuna kkonċernata tkun ġiet infurmata li hija persuna suspettata jew akkużata u tkun tista' teżerċita b'mod sħiħ id-drittijiet stipulati f'din id-Direttiva.
>
> Zgur li ma jistax jinghad li f'dan il-kaz meta is-surgent talab lill-appellant sabiex imur mieghu l-ghassa sabiex jghati kampjun tan nifs ma nistghu nghidu li l-appellant ma kienx qed jigi kunsdirat bhala suspettat ta' reat. Ghalhekk multo magis l-appellant kellu dritt li jkun assistit minn avukat molto piu meta kien hu stess li talab li huh jkun prezentai waqt it-tehid.

---

[14] DIRETTIVA 2013/48/UE TAL-PARLAMENT EWROPEW U TAL-KUNSILL tat-22 ta' Ottubru 2013 dwar id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat fi proċedimenti kriminali u fi proċedimenti ta' mandat ta' arrest Ewropew, u dwar id-dritt li tiġi infurmata parti terza dwar iċ-ċaħda tal-libertà u d-dritt għal komunikazzjoni ma' partijiet terzi u mal-awtoritajiet konsulari, matul iċ-ċaħda tal-libertà

[15] Emfasi tal-Qorti.

Fil-fatt il-Qorti Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem testendi it-tifsira ta' "criminal charge" mill-mument illi persuna tkun ser tigi affetwata minn xi att investigattiv tal-pulizija.(ara Alexander Zaichenko vs Russia – 18/02/2010): "The Court reiterates that in criminal matters, Article 6 of the Convention comes into play as soon as the peson is"charged"; this may occur on a date prior to the case coming before the trial court, such as the date of arrest, the date when the person concerned was officially notified that he would be prosecuted or the date when the preliminary investigations were opened. 'Charge' for the purposes of article 6(1) may be defined as the official notification given to an individual by the competent authority of an allegation that he has committed a criminal offence" a definition that also corresponds to the test whether the situation of the person has been substantially affected.[16]

40. Illi b'applikazzjoni tas-suesposti prinċipji jirriżulta li l-appellant irrilaxxa stqarrija fuq il-post tal-inċident li setgħet tkun ta' preġudizzju għall-pożizzjoni tiegħu fil-kawża kriminali li kienet sejra tinbeda kontrieh minħabba l-inċident mertu tal-każ in kwistjoni. Jirriżulta li fil-mument illi ttieħditlu dikjarazzjoni, l-appellant kien diġa **suspettat** li kien hekk ikkawża dan l-inċident u jirriżulta wkoll li qabel ma rrilaxxja tali dikjarazzjoni, huwa ma ġiex offrut id-dritt tal-assistenza legali u lanqas ma ngħata xi forma ta' twissija*.* Għaldaqstant, din il-Qorti sejra tiskarta tali dikjarazzjoni hekk magħmula mill-appellant a tempo vergine.

41. Illi l-appellant għażel illi jixhed fil-kawża u għalhekk kellu l-opportunita' sabiex jagħti l-verżjoni tiegħu quddiem il-Qorti. Din il-Qorti osservat li fix-xhieda tiegħu, fl-istess nifs, l-appellant jgħati żewġ sfumaturi dwar kif seħħ l-inċident.

42. Jibda biex jixhed kif l-inċident ġara meta hu kien qiegħed isuq il-vettura tiegħu Smart b'direzzjoni mill-Marsa għall-Blata l-Bajda u kien qiegħed fil-karreġġjata ta' barra. Jgħid li kien hemm żewġ trakkijiet fil-karreġġjata ta' ġewwa imma peress li bdew jagħfsuh il-vetturi fil-

---

[16] In re **Claude Formosa**, supra.

karreġġjata ta’ barra, mar biex jaqleb għall-karreġġjata ta’ ġewwa u dan wara li ra kienx hemm biżżejjed spazju u xegħel l-**indicator**. Qal li kien propju f’dan il-mument li hu daħal fil-karreġġjata ta’ ġewwa illi ħass impatt fuq il-bieba ta’ wara tal-vettura tiegħu. Il-mutur jgħid **li ma rah imkien hu u jagħmel il-manuvra** iżda rah biss mal-art wara li ħares lura mill-mera hekk kif ħass id-daqqa fuq il-vettura tiegħu.

43. Biss pero’, in kontro eżami huwa jixhed kif l-inċident seħħ meta hu kien ‘in between lanes’ u mhux meta huwa qaleb mill-karreġġjata ta’ barra u daħal f’dik ta’ ġewwa u fuq domanda tal-Qorti qal li hu qatt ma kien bidel karreġġjata[17]:

> Qorti: Imma kont qlibt il-lane jew le?
> Xhud: Le, fin-nofs.
> Avukat: in between lanes
> Qorti: Fin-nofs x’jiġifieri?
> Xhud: Fin-nofs jiġifieri kif bdejt naqleb il-lane u ġejt fin-nofs tal-karreġġjata..
> Qorti: Jigifieri int kont għadek fil-karreġġjata tiegħek?
> Xhud: Hekk tiġi.
> Qorti: Mhux hekk tiġi, mela żewġ lanes, int ħa tibda taqla’.
> Xhud: Eżatt. Ma qlibtx għadni.
> **Qorti: You went across the lane or not?**
> **Xhud: No, I didn’t. I didn’t cross the lane....**[18]

44. Illi fir-rigward tal-kawża tal-inċident, skond l-appellant, il-mutur daħal fuqu fuq in-naħa ta’ wara tal-vettura misjuqa minnu u mhux kif qal il-parte leża li l-vettura laqtitu bil-ġenb tagħha fuq in-naħa ta’ wara tal-passiġġier. Kwindi, skond l-ewwel verżjoni tiegħu, l-appellant qasam il-karreġġjata wara li eżerċita d-diliġenza kollha neċessarja u kellu **a proper lookout** u kien il-mutur illi daħal fuqu fuq in-naħa ta’ wara tal-vettura misjuqa minnu.

---

[17] Fol. 5-6 tax-xhieda tal-appellant.
[18] Enfasi tal-Qorti.

45. Skond it-tieni verżjoni tiegħu, il-mutur daħal fuqu waqt li kien għadu fil-karreġġjata tiegħu (kwindi fl-outer lane) in kwantu hu qal 'I didn't cross the lane' u daħal fih meta dan il-mutur kien qiegħed jipprova jaqla' żewġ trukkijiet. Dak li jakkomuna dawn il-verżjonijiet kwindi huwa li skond l-appellant, kien tal-mutur li kkważa l-inċident hekk kif dan daħallu ġol-bumper.

46. Illi din il-Qorti tagħmel referenza għall-NPS Report imħejji mis-Surġent fejn jidher kif il-ħsarat subiti mill-vettura Smart kienu effettivament **<u>fil-ġenb tagħha fuq in-naħa ta' wara tal-passiġġier</u>** u kwindi fuq in-naħa tax-xellug tal-vettura. Dan jikkombaċja wkoll mal-verżjoni illi ta Conrad Busuttil li huwa ntlaqat mill-ġenb ta' fuq wara tal-vettura Smart fuq **<u>kuxxtejh il-leminija.</u>**

47. Din il-Qorti jidhrilha li, konfrontata b'dawn il-verżjonijiet tal-fatti, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħet legalment u raġonevolment temmen lil parte leża dwar min effettivament ikkaġuna l-inċident, aktar milli lill-appellant imputat.

48. Illi anki għal dak li jirrigwarda d-dinamika tal-inċident, eskluża d-dikjarazzjoni illi ta Edi Kaplan hekk kif irraportata fl-NPS u fl-affidavit, xorta tibqa' iktar kredibbli l-verżjoni ta' Conrad Busuttil li l-inċident ġie kkawżat minn manuvra azzardata, traskurata u negliġenti tal-appellant CARUANA.

49. Busuttil isemmi kif jidher li l-inċident seħħ meta l-appellant kien qiegħed jipprova jaqla' min-naħa ta' ġewwa trakk li kien quddiem il-vettura misjuqa minnu u din il-verżjoni jidher li ġiet ikkorraborata minn żewġ fatturi importanti li jissemmgħu mill-Prosekuzzjoni:

(a) jibda biex jingħad kif sabiex mutur isofri tali ħsarat estensivi u biex il-parte leża soffra tali feriti gravi, bilfors li l-impatt kien wieħed qawwi. Il-parte leża stess jiddeskrivi l-impatt bħala wieħed qawwi meta juża' l-kelma 'remieni'.

(b) F'dan ir-rigward, rilevanti wkoll l-osservazzjoni illi għamel is-surġent ta' kif ma setax iħejji skizz għar-raġuni li d-distanza bejn il-mutur u l-vettura kienet ta' madwar sitta u tletin metru!

50. Isegwi għalhekk li biex l-impatt kien wieħed qawwi, il-vettura misjuqa mill-appellant ma kinitx qiegħda tinstaq bilmod. Din il-konklużjoni din il-Qorti tista' tasal għaliha wkoll mill-osservazzjoni ta' Busuttil li l-vettura Smart kienet qiegħda tipprova taqla' trakk – fejn allura huwa aktar verosimili li fil-mument li vettura tkun sejra taqla' vettura oħra tkun kostretta ttella' l-veloċita' biex dan tkun tista' tagħmlu.

51. Illi l-provi prodotti mill-Prosekuzzjoni jinkwadraw perfettament fil-verżjoni ta' fatti hekk kif irrakontata mill-parte leża u jmeru għal kollox il-verżjonijiet tal-appellant.

52. Illi sabiex jiġi integrat id-delitt ta' offiża involontarja fuq il-persuna, hemm bżonn li tiġi ppruvata kondotta volontarja negliġenti konsistenti f'nuqqas ta' ħsieb (imprudenza), negliġenza, traskuraġni jew ta' ħila (imperizja) fl-arti jew professjoni jew konsistenti speċifikatament fin-nuqqas ta' osservanza tal-liġijiet, regolamenti u ordnijiet li tkun segwita b'ness ta' każwalita' minn akkadut dannuż

involontarju.[19] Dan ġie ribadit ukoll fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali, **Il-Pulizija vs. Richard Grech**[20] fejn intqal is-segwenti:

> Dan ifisser li fil-materja tal-kolpuz, hemm necessarjament l-element ta' attivita' dirett ghal xi fini partikolari li minhabba nuqqas ta' certu prekawzjonijiet jistghu jigu lezi jew danneggjati jew ippregudikati l-interessi ta' terzi. ...
>
> Hemm diversi forom ta' kondotta kolpuza derivanti minn atti ta' negligenza, imprudenza, imperizja u non-osservanza ta' ligijiet, regolament, ordnijiet u simili: L-imprudenza tigi mill-agir ta' xi hadd minghajr ma jiehu l-opportuni kawteli. In-negligenza tigi mid-disattenzjoni u disakkortezza ta' l-agent fil-kondotta tieghu. L-imperizja hija l-forma specifika tal-kulpa professjonali, cioe, kif jghid il-Manzini: "inettitudine e insufficienza professionale generale e specifica, nota all'agente, di cui egli vuole non tener conto."
>
> Il-kulpa tista' tkun dovuta ukoll ghal non osservanza tal-ligijiet, regolamenti, ordnijiet u simili, bhal ma huma l-assjem ta'regoli predisposti mill-awtorita' pubblika dwar xi attivita' determinata u specifika bl-iskop li jigi evitat il-possibilita' ta' hsara u dannu lil terzi, cioe', dawk li jkollhom l-element tal-prevenzjoni, ...
>
> Taht dawn il-forom ta' kondotta kolpuza sia minhabba imprudenza, negligenza, u imperizja, sia minhabba nuqqas ta'osservanza talligijiet, regolamenti, ordnijiet u simili, hemm differenza essenzjali, dik tal-prevedibilita'. Il-prevedibilita' tibqa essenzjali taht kull forma ta'kulpa, izda fi gradi differenti. Hi tibqa dejjem il-nota saljenti f'kull forma ta' kondotta kolpuza, izda ghandha gradi differenti f'kull kaz ta'imprudenza, negligenza u imperizja, mentre hija prezunta fil-forma l-ohra fejn si tratta ta'reati minhabba nonosservanza ta' ligijiet, regolamenti, ordnijiet u simili. F'dawn ilkazijiet mhux possibbli jew ammess lill-agent li jressaq prova ghal kuntrarju. Hija hawnhekk prezunzjoni assoluta. Ma jistghax l-agent jghid li dak l-event dannuz li gara minhabba in-nuqqas ta'osservanza da parti tieghu ta' xi regolament ma kienx wiehed prevedibbli ghalih. Kif jghidu diversi awturi, dan hu kaz fejn dan lelement tal-prevedibilita' tal-legislatur qed jissosstitwixxi dik ta' lagent. Hu precizament ghalhekk li kondotta kolpuza hija definita bhala kondotta voluntarja li tikkaguna event dannuz, mhux volut, izda prevedibbli, li seta' jigi evitat b'l-uzu ta'attenzjoni jew prudenza fi grad ta'persuna normali.../..
>
> Hu risaput li dan l-element tal-prevedibilita, fil-kaz tal-kolpuz filkamp penali hu, kif jesprimi ruhu l-Archbold "a reckless disregard for the safety of others' u hu propju dan li jgib in-negligenza kriminali.

[19] **Il-Pulizija vs. Louis Portelli,** deċiża mill-Qorti Kriminali nhar l-4 ta' Frar 1961.
[20] Deċiża fil-21 ta' Marzu 1996.

53. Illi għal dak li jirrigwarda sewqan traskurat, bla kont u perikoluż, din il-Qorti tosserva kif fil-mankanza ta' definizzjoni fil-leġislazzjoni Maltija relattiva għal din id-diċituta ikun irid isir rikors lejn id-definizzjoni hekk kif esposta fil-każistika. Fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Alfred Mifsud**[21] il-Qorti tal-Appell Kriminali daħlet f'kull wieħed minn dawn il-kunċetti u qalet is-segwenti:

> Sewqan traskurat (negligent driving) hu kwalsiasi forma ta' sewqan li jiddipartixxi minn, jew li ma jilhaqx il-livell ta' sewqan mistenni minn sewwieq ragonevoli, prudenti, kompetenti u ta' esperjenza. Bhala regola, il-ksur tar-regolamenti tat-traffiku kif ukoll in-non osservanza tad-disposizzjonijiet tal-Highway Code li jincidu fuq ilmod jew il-kwalita' ta' sewqan ta' dak li jkun, jammonta wkoll ghal sewqan traskurat. Sewqan bla kont hu deskritt fis-sub-artikolu (2) ta' l-imsemi artikolu 15 bhala sewqan 'bi traskuragni kbira'. Din it-tieni ipotesi, jigifieri ta' sewqan bla kont, tikkontempla s-sitwazzjoni fejn il-grad ta' traskuragni tkun kbira u tinkludi l-kazijiet fejn wiehed deliberatament jiehu riskji fis-sewqan li m'ghandux jiehu minhabba l-probabbilita' ta' hsara li tista' tirrizulta lil terzi, kif ukoll kazijiet fejn wiehed ikun indifferenti ghal tali riskji. Sewqan perikoluz (dangerous driving) jirrikjedi li fil-kaz partikolari s-sewqan kien ta' perikolu ghal terzi jew ghall-propjeta' taghhom. Biex wiehed jiddeciedi jekk kienx hemm dana l-perikolu, wiehed irid jara c-cirkostanzi kollha tal-kaz, inkluzi l-hin u l-lokalita' ta' l-incident u l-presenza o meno ta' traffiku iehor jew ta' nies ghaddejjin bir-rigel.

54. In oltre fis-sentenza **Il-Pulizija vs. Alfonso Abela** din il-Qorti diversament ippreseduta rriteniet is-segwenti:

> Illi kif gie ritenut minn din il-Qorti (App. Krim. "Il-Pulizija vs. Aldo Muscat" [27.5.04]), jekk sewqan hux (i) negligenti ; jew (ii) bla kont jew (iii) perikoluz hi kwistjoni ta' "Degree". (App.Krim. Pul. vs. Charles Bartolo [14.3.59] ; Pul. vs. Wilson, Vol. XXXIX p. 1018 u Pul. vs. Alfred Vella, Vol. XLIV ; p. 933) u kif jidhru wara xulxin huma fl-iskala tas-serjeta' taghhom (App. Krim. Pul. vs. Hardingham , [19.10.1963]) . Gie ukoll ritenut li biex jintegra ruhu irreat ta' sewqan perikoluz , hemm bzonn ta' certu grad ta' "recklessness" (App. Krim. Pul. vs. Charles Farrugia XXXIX p. 1018.) "Recklessness" giet defenita bhala "wilfully shutting one's eye". (App. Krim. Pul. vs. Joseph Aquilina , 20.4.1963) . Invece sewqan negligenti jew traskurat ifisser nuqqas ta' prudenza ordinarja li wiehed ghandu jadopera

[21] Deċiża fis-6 ta' Mejju 1997.

biex jevita s-sinistri stradali (App. Krim. Pul. vs. Antonio Spiteri , Vol. XLIV , p.892.).[22]

55. Illi in materja ta' proper lookout, din il-Qorti tagħmel referenza għas-sentenza **Il-Pulizija vs. Dorianne Camilleri**[23] li a *sua volta* għamlet referenza għall-każijiet **Il-Pulizija vs. Rodrick Debattista** u **Il-Pulizija vs. Joseph Grech**:

> Illi dwar x'jobbligu jikkomporta iz-zamma ta' "proper look out" fuq is-sewwieq, huwa ben stabbilit li:
>
> Hu dover ta' driver to see what is in plain view… u li min ma jarax dak li ragonevolment ghandu jara jfisser li ma kienx qed izomm a proper look-out… **Keeping a proper lookout means more than looking straight ahead**[24] – it includes awareness of what is happening in one's immediate vicinity. **A motorist should have a view of the whole road from side to side**[25] and, in the case of a road passing through a built up area, of the pavements on the side of the road as well.
>
> Illi l-istess Qorti ta'l-Appell Kriminlai rriteniet ukoll li …
>
> biex nuqqas ta'proper look out iwassal ghal responsabbilta penali l-Qorti trid tkun sodisfatta illi kieku ma kienx ghal dak in-nuqqas dik il-hsara x'aktarx kienet tigi evitata jew x'aktarx li ma kenitx issehh f'dak il-grad li effettivement sehhet.

56. Illi kwindi applikati dawn il-prinċipji għall-każ in eżami, din il-Qorti tosserva li ċertament kien hemm element qawwi ta' traskuraġni fil-mument illi l-appellant mar biex jikkalkula kemm effettivament kellu spazju fil-karreġġjata biex jimmanuvra mingħajr ma jolqot il-mutur. Tali kondotta volontarja wasslet għal inċident li seta' kien previst minn persuna ta' sagaċja ordinarja u għaldaqstant anki n-ness ta' każwalita' gie ppruvat.

---

[22] Deċiża nhar l-10 ta' Marzu 2005.
[23] Deċiża fil-15 ta' Frar, 2017
[24] Emfasi tal-Qorti
[25] Emfasi tal-Qorti

57. Ċertament, ma jistax jingħad li l-kondotta tal-appellant tammonta għal dik id-diliġenza rikjesta mill-**bonus paterfamilias**. Il-**bonus paterfamilias** ma kienx jagħmel dik il-manuvra li għamel l-appellant jiġifieri li miexi fuq il-karreġġjata esterna, jaqleb għal karreġġjata interna fil-mument fejn kien qiegħed isuq mutur fl-istess direzzjoni – mingħajr ma jżomm proper lookout kostanti qabel, waqt u wara li jkun qiegħed jagħmel il-manuvra ta' skambju tal-karreġġjati. Il-**bonus paterfamilias** kien jagħmel il-verifiki kollha neċessarji mill-mirja tal-vettura tiegħu u kien anki jixgħel l-indicator biex juri lill-vetturi l-oħra il-manuvra li kien sejjer jintraprendi.

58. Il-verżjoni ritenuta l-aktar kredibbli mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) – jiġifieri dik tal-parte lesa – turi li l-appellant ma għamel xejn min dan qabel ma intraprenda l-manuvra tiegħu ta' skambju ta' karreġġjati. L-appellant ġie li wettaq dak li l-**Archbold** isejjah bħala '**a reckless disregard for the safety of others**'.

59. Din il-Qorti tħoss ukoll li li kieku l-appellant kien prudenti fis-sewqan tiegħu, kien ikun faċli li jintebaħ b'dak li kien raġonevolment viżibbli għal sewwieq ta' diliġenza ordinarja; kien ikun faċli li jintebaħ bil-mutur li kieku żamm dik l-hekk imsejħa **proper lookout**.

DECIDE

Għaldaqstant, il-Qorti qegħda tilqa' l-appell in parte f'dik il-parti tat-tielet aggravju li għandha x'taqsam mal-istqarrija tal-appellant biss u b'hekk skartat dik il-parti fejn kienet tirrigwarda kwalunkwe stqarrija magħmula mill-appellant lis-Surġent mingħajr ma huwa kien ingħata l-jedd għal

assistenza legali. Iżda minbarra dan, din il-Qorti tiċħad l-appell fil-kumplament u tikkonferma s-sentenza appellata.

Aaron M. Bugeja,
Imħallef